

Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usakead/>

ÇOCUK EDEBİYATI EĞİTİMİ AÇISINDAN MİLLİ BİR KARAKTER: ALPER

A NATIONAL CHARACTER REGARDING TO CHILDREN'S LITERATURE: ALPER

Vedat Yeşilçiçek*

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, vedat.yesilcicek@usak.edu.tr

Giriş

Yasemin Yücesoy Gündoğan 1974 yılında Bursa'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Bursa'da tamamlayan Gündoğan, Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur. Çeşitli şiir ve öyküleri farklı gençlik ve öğrenci dergilerinde yayımlandı. 2007'de "Babil'in Asma Bahçeleri" adıyla çıkan ve çocuklar için yazdığı eseri, yazarın ilk eseridir. BU Yayınevi'nden çıkan bu eserden sonra, 2010 yılında "İskenderiye Feneri"ni, 2011 yılında "Rodos Heykeli"ni, 2012'de ise "Artemis Tapınağı" adlı çocuk eserleri; yine BU Yayınevi'nden çıkarmıştır. Evli ve bir çocuk annesidir.

Gündoğan, 31.10.2014'te kendisiyle gerçekleştirdiğimiz mülakatta hayatı, sanat çevresi, edebiyat görüşü ve çocuk edebiyatı kavramına bakışı hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

"Annem ve babam muhacirdir. Bulgaristan muhaciri... Okumuş, okulu ve okumayı çok seven bir ailede yetiştim. Hem annem hem de babam öğretmendi. Babamın okuma ve okuma zevki kazanmamda, dahası kişiliğimin ve edebî şahsiyetimin gelişmesinde de babamın çok önemli bir rolü vardır. O neredeyse tüm dünya klasiklerini okuyan ve bizim de okumamızı isteyen bir anlayışa sahipti" (31.10.2014 tarihli mülakat).

Gündoğan, Türk Dili ve Edebiyatı okumasının nedenini de aslında bu gelişmelere bağlar. Ancak kendisiyle ilgili yaptığı değerlendirmede kendisinin çok da nitelikli bir okur olmadığını, çok yönlü ve dağınık bir sistemle –aslında sistemsizlikle- okumaya çalıştığını ifade eder. Okuma alışkanlığındaki özgür tavrını yazarken de sürdürdüğünü/ sürdürmeye çalıştığını söyleyen Gündoğan Çocuk Edebiyatı'na dair metinler kaleme alma gerekçesini ve bu alana olan ilgisini de bu özgür yazma kavramı ile ilintilendirerek açıklık getirmektedir:

“Ben hep şu düşünce ile hareket ettim... Yazmak. Hatta edebiyat eğilimini de öğretmen olmak için değil aslında daha iyi yazmanın/ yazabilmenin yollarını zenginleştirmek için aldım” (31.10.2014 tarihli mülakat).

Değerlendirmesini yapan Gündoğan, yazdığı Çocuk Edebiyatına ilişkin metinlerde çoğunlukla “mitoloji”den esinlenmesini ise “tesadüf” kelimesiyle özetlemektedir. Mitolojinin içerisinde barındırdığı masalımsı anlatım olanakları, yazarın çocuk dünyasına girmesinde bir anahtar olarak kullanılır. Zaman, olay ve kişilerin çocuk dünyasına göre şekillenmesinde mitoloji, sınırsız bir çağrışım alanı açmaktadır. Bu anlatının çocuğun dünyasına taşıdığı “didaktik” unsurlar konusunda ise yazar “tarihsel gerçeklik” ilkesine dikkat ettiğini belirtir. Çocuk Edebiyatı metinlerindeki “öğretici” özelliğin elbette ideolojik kaygılardan arındırılmış bir mahiyette olmasını belirten yazar, ne olursa olsun çocukların okurken, kişilik gelişmelerine de katkı sağlamanın gereği üzerinde durur.

Gündoğan, metinlerinde mitolojinin neredeyse en temel göstergesini oluşturan “antik mimari” öğeleri, en önemli hedefi olan “didaktizmin” bir unsuru olarak kullanır. Dünyanın “7 Harikası”nın (Değişmeyen 7 Harika) üçünün ülkemizde olması da yazarın bu alandaki tercihlerini yönlendirmiştir.

Yayınladığı kitaplarda kullandığı çocuk kahraman olan “Alper”in de “Türk” olmasını önemseydiğini belirten yazar, böylelikle çocuklara daha millî bir öğretinin ulaşmasını hedeflediğini söyler.

Mitolojinin yanı sıra “fantastik edebiyat” ürünlerinin de çocuk edebiyatı adını verdiğimiz alana katkı sağladığını ifade eden Gündoğan,

“Fantastik Edebiyat ürünleri, hayal gücünü zenginleştiren, muhayyileye derinlik katan bir özellik kazandırıyor” (31.10.2014 tarihli mülakat)

İfadeleriyle, aslında Çocuk Edebiyatında “hayal” kavramı üzerinde yoğunlaştığı gerçeğine vurgu yapar. Gerçeğe yakın, çocuğun ilgi ve eğilimlerini güçlendirerek hayallerin, onların hem kişiliklerinin oluşmasında hem de daha sonraki hayatlarının şekillenmesinde çok önemli olduğuna inanır.

Gündoğan Çocuk Edebiyatı tartışmalarına da “çocuk gerçekliği” penceresinden bakılmasından yanadır. Ona göre Çocuk Edebiyatı metinleri tüm bu değerlerin yanı sıra “estetik değeri” de gözetilerek yazılmalıdır.

Dokuz yaş ve üzeri çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirmeyi hedeflediğini belirten Gündoğan, kitaplarında yarattığı maceracı karakterin (Alper) erkek olmasının nedenini ise, “toplumsal değerlerimiz açısından bu maceraları bir erkek çocuğun yaşaması bana daha uygun geldi” cümlesiyle özetlemektedir.

Eserleri

Babil’in Asma Bahçeleri (2010) adlı eserinde, Alper adlı bir çocuk kahramanın dünyasından seslenir bize yazar. Alper’in amcası (Oktay) dünyanın çeşitli yerlerine yolculuk yapan bir pilottur. Oktay amcası Alper’e bir yolculuk dönüşünde, bir kutunun içine konulmuş rengârenk kitaplar getirir. Aslında Alper bu armağandan ilk planda pek hoşnut değildir. Ancak “Bu armağanın bir sırrı olmalıdır” (Yücesoy, 2010: s. 16). Alper eve döndüğünde yedi ayrı kitabın olduğu kutuyu açar ve rastgele birini seçerek okumaya başlar. Bu noktadan itibaren Alper farklı bir dünyanın kapılarını aralayarak o öykülerin bir kahramanına dönüşür. Maviş adlı bir kahraman ise bu yeni dünyada onun rehberi ve yoldaşı konumundadır.

Artemis Tapınağı (2012) adlı eserinde de ana kahraman Alper'dir. Babil'in Asma Bahçeleri'ndeki bilgiler doğrultusunda bu çalışmanın yedi kitaplık bir seri olacağı ortaya çıkmaktadır. Nitekim Artemis Tapınağı adını taşıyan eserin girişinde BU Yayınevi, bu serinin "Dünyanın Yedi Harikasına Sihirli Yolculuk" adını taşıdığını not etmektedir (Gündoğan, 2012: s. 5).

Yazar bu eserde, ana kahraman olan Alper'i arkadaşı Kaan'la birlikte farklı bir dünya harikasına ve bulunduğu coğrafyaya doğru yolculuğa çıkarır. Burası Efes'tir. Elez Nine ve Mirina ile burada tanışır. Mirina bir Amazon'dur ve savaş tanrısı Ares'in kızlarından biridir.

Artık Alper bu gizemli dünyanın içerisine girer ve tarih öncesi kahramanlarla tanışmaya başlar. Artemis Tapınağında yaşayan rahipler (kuretler), -ki bunlardan birisinin adı Kallinos'tur- Endimion, Megabysos ve Rahip Aptus, Gizemli Çocuk bu seyahat sırasında Alper'in tanıştığı diğer tarihi şahsiyetlerdir.

Rodos Heykeli (2011) adlı eserde yine Alper farklı bir yolculuğa çıkar. Kaan yine yol arkadaşıdır. Bu kez yapılan yolculuk diğerlerinin aksine ürkütücü ve gizemlidir. Alper bu yolculukta hayaletlerle karşılaşır. Ancak bunlar daha sonra taştan yapılan heykellere dönüşüverir. Bu süreçte Alper, heykeltıraş Kırdış'le tanışacaktır. Kırdış'le konuşurken onun ustası Pelias'la tanışan Alper, artık farklı bir dünyanın içerisindedir. Bu öyküde Alper, Pelias'ın Kıpros Adası'nda geçen ve Kral Pigmalyon'la ilgili olan efsaneyi dinler. Pigmalyon evlenmemiş ve bütün ömrünü heykel yapmaya adanmış birisidir. Bir gün fildişinden bir kadın heykeli -Galatea-yı yapmış ve tüm gününü artık bu heykelle geçirir olmuştur. Venüs Bayramında ise Galatea canlanacaktır, Pigmalyon için en büyük hediye olacaktır. Bu efsanede Galatae ve Pigmalyon evlenip mutlu bir hayat sürecektir. Bu efsanenin anlatımından sonra öykü Rodos'a taşınır. Rodos'un yollarını inşa eden Miletoslu Hippodamos'u burada tanıyacaktır Alper. Yine Lindoslu Khares'in yaptığı muhteşem heykeli de ilk kez görecektir. Heykel dev bir Helios heykelidir. Alper'in MÖ 220'li yıllara yaptığı bu yolculuk oldukça öğretici ve ilgi çekicidir. Alper'in bu yolculukta tanıştığı Medea bundan sonraki maceralarında Kırdış'le birlikte ona kılavuzluk ve rehberlik yapacaktır. Medea ona, Makedonya Kralı Demetrios'un Mısır'a açtığı savaşı ve Rodosluların da bu savaşa katılması şartını anlatır. Rodoslular bunu reddecektir. Demetrios'un saldırısını güneş tanrıları olan Helios yardımı ile kazanan Rodoslular Helios'a hediye olarak bu heykeli yapmaya karar vermiştir. Bu gezi sırasında orada yaşayan bir yaşlı amca yoluyla farklı bilgiler de alır Alper. Mesela Rodos heykelinin diğer adı Rodos Kolosusu'dur. Yine küçük Leto bu öyküde Alper'in tanıştığı bir başka kahramandır. Leto, Kırdış ve Medea'nın küçük kız kardeşidir. Araba ustası Omedis yine bu efsanede Alper'in tanıştığı diğer bir mitolojik kahramandır.

Gündoğan'ın 1. ve 2. baskısını 2010'da 3. baskısını ise 2011'de yapan diğer eseri İskenderiye Feneri adını taşımaktadır. Eserin kahramanı diğer eserlerinde olduğu gibi Alper adlı çocuk kahramandır. Eser, diğer kitaplarında görünmeyen anne (Aynur Hanım) ve kahramanın konuşmaları ile başlar eser. Epeydir görmedikleri Oktay amcasını ve onun getirdiği gizemli kitapları hatırlayan Alper, bir an önce amcasının döneceği günü beklemektedir. Eskiden yaptığı yolculukları, Maviş'i ve Maviş adlı arkadaşının ona taktığı nazar boncuğunu görür. Yaşadıklarının "gerçek" olduğu hissine kapılır. Yine odasındaki çekmecelerin birinde amcasının ona hediye ettiği bir pusulayı bulur. Böylelikle yeni bir yolculuk başlamış olur. Kaçak bir yolcu olarak gemidedir ve ilk tanıştığı kişi Bormos adlı bir tayfadır. Helena (geminin adı), Kaptan Milon bu yolculukta tanıştığı mitolojik tiplerdir. Alper Bormos'la dost olacak ve öykü, konuya ilişkin efsaneyi de içerisine alarak Bormos'un ağzından okura ulaştırılacaktır. Bormos'un İdas adlı bir oğlu vardır.

Gündoğan'ın özetlerini verdiğimiz bu eserlerinde yer yer Lewis Carroll'un "Alice Harikalar Diyarında" eserinin izlerini görmek mümkündür. Carroll parkta gördüğü bir tavşanın peşinden giderek çok farklı dünyaları tanıma imkânına kavuşan Alice'in maceralarını anlatırken, Gündoğan'da, amcasının ona

getirdiği öyküleri okurken o öykülerin kahramanlarından birine dönüşüveren Alper'in yaşadıklarını anlatır.

Çocukların hayal gücünün sınırsızlığı ve zenginliği üzerinden oluşturulan bu öykülerin en dikkat çekici yanı epik/didaktik taraflarıdır. Yazar, çoğu zaman ayrıntıları uzatsa da temel imgelerden hareket ederek mitolojik derinliği olan tarihi olayları ve olguları çocuklara anlatmayı hedeflemiştir.

Farklı yer, kişi ve olaylar ile çocuk zihninin bu farklı olgu ve olaylara karşı olan ilgisi, öykülerin oluşumunda en temel faktördür.

Çocuk dünyasının anlatı dünyasına olan ilgisi; somutu soyuta, gerçeği hayale doğru evirmekte oldukça marifetlidir. Kuru bir anlatıyla ilginin dağılacığı gerçeğinden hareket eden yazar, gezi yazılarının karakteristik unsurlarından da faydalanarak, bu tür yazılarda zaten var olan "gizem" duygusunu hayallerle birleştirerek oluşturur öykülerini. Gerçek, olayların sadece hareket zemini ve karakterizasyonun oluşumunda etkilidir. Alper, somut bir gerçeklik üzerinden rüyaya benzer bir yolculuğa çıkar. Sınırlar, öykünün ana konusu ile belirlenmiştir. Dolayısıyla Alper, çıktığı bu zaman yolculuğunda, farklı birtakım mantıksal hesaplar veya farklı durumlarla karşılaşmadan bu sınırlar dâhilinde kalır. Uyandığında tekrar kendisini odasında bulur. Öykülerde korkunç, ürkütücü, hayalleri zorlayan imgelere rastlanmaz. Sadece Alper'in zamanda çıktığı yolculuk bir olağanüstülük olarak karşımıza çıkar. Öykülerin daha çok mitolojik derinliğe sahip olmaları, anlaşılır olmalarını hatta bazen sürükleyiciliklerini kaybettikleri düşüncesini doğurabilmektedir. Ancak yazar, kişileri sınırlı tutarak bu problemi aşar. Hemen her öyküsünde Alper, anlatılan olayın merkezinden bir karakterle tanışır. Daha sonra olaylar, bu kişinin anlatımı ile okura ulaştırılır.

Gündoğan'ın öykülerindeki didaktik özellikler, öykülerin ana kahramanı olan Alper'in amcası ile olan ilişkisinden hareket ederek kurgulanır. Oktay amca bir pilottur ve sürekli dünyanın çeşitli yerlerine uçmaktadır. Burada "gezi" eyleminin çekiciliğinin yanı sıra "uçmak" fiilinin de çocuklar için ne kadar ilginç olduğunun üzerinde durmak gerekir. Cahit Zarifoğlu'nun çocuk kitapları içerisinde yer alan Motorlu Kuş, Ağaçkakanlar; Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, Kuş Ayak; Muzaffer İzgü'nün, Pazar Kuşları, Uçtu Uçtu Ali Uçtu; Hakkı Özkan'ın, Her Çocuğun Kanadı Vardır, Kuş Ne Yana Döner; Gülten Dayıoğlu'nun, Suna'nın Serçeleri, Uçan Motor, Azot Kuşu... vb. metinler düşünüldüğünde çocuklardaki bu hassasiyetin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Burada Gündoğan'ın çalışmaları ile Dayıoğlu'nun Caroline adlı çocuk kitapları serisini "Ayşegül" adıyla Türkçeye uyarladığı çalışmayı da hatırlamak gerekir. Bu dizinin Hindistan, Nepal, Avustralya ve Mısır gibi ülke ve kıtalara yolculukları konu alması bu anlamda önemlidir. Gündoğan'ın oluşumu bakımından bu seriden etkilendiği söylenebilir.

Çocuk dünyasının ve zihninin en açık ve alıcı olduğu değişik yerleri ve insanları tanıma arzusu ile buralara çabucak ulaşabilmenin en uygun yolu olan "uçmak" bu türden eserlerin hareket noktasını oluşturmaktadır. Gündoğan'ın eserleri ve yukarıda bazı örnekleri verilen Türk Edebiyatının Çocuk Edebiyatı alanında en tanınmış yazarlarının eserlerinde görülen bu ortak davranış, çocuklardaki "öğrenme" arzusu ile beraber düşünülmelidir. Eserlerin bu noktada ortaya koydukları bir ortaklık da didaktizm olarak karşımıza çıkar. Bu didaktik unsurların yazarların "bakış açıları" ile şekillendiği unutulmamalıdır. Farklı ideolojik, mistik, ahlaki ve sosyo-kültürel amaçlara yönelik; dolayısıyla çocuklarda bu yönde bir eğilim kazandırma çabaları, didaktik metinlerin önemli bir özelliği olarak karşımıza çıkar. Ancak Gündoğan olabildiğince bu kaygılardan uzak metinler kaleme alır. Masalımsı bir anlatımla kaleme aldığı öykülerinde; ideolojik, dini veya sosyo-kültürel bir tarafgirlik sergilemez. Aksine, öykülerinde oluşturduğu çok uluslu, çok kültürlü arkadaşlıklarla ortak yaşam, çok kültürlülük, barış ve kardeşlik duygularını pekiştirmeyi hedefler. Bu anlamda öykülerin kahramanı olan Alper, hangi ülkeye giderse gitsin çocukluğun verdiği bir saflık ve temizlikle dostluklar kurar. Gündoğan'ın masalımsı

anlatımı, bu türün özelliklerini uygun bir şekilde kahramanlarına rahat bir ortam hazırlar. Dil, davranış, farklı yaşam ve kültür algıları, kişileri birbirinden uzaklaştırmaz tam aksine hiçbir güçlük olmaksızın kardeşçe öykülerin vaka tertibine katkıda bulunurlar.

Bir kitabın sayfasını açarak başlayan Alper'in yolculukları, son sayfada biter. Okumanın çocuk zihninde uyandırdığı rüyaya hazır çağrışımlardan hareket eden Gündoğan, öykülerinde kahramanlarını geçmiş zaman içerisinde seçilmiş bir zaman, mekân ve kişi kadrosunun içerisine gönderir. Alper'in bu yolculukları ve yolculukları esnasında yaşadıklarının farkında olması, öykülerdeki "gerçek-hayal" ilişkisini sorgulatması bakımından önemlidir. Okur Alper'deki bu farkındalık sayesinde, benzer öykülerin okunması halinde aynı şeylerin yaşanabileceği düşüncesini yani okumanın insana açacağı farklı dünyaların kapılarının olduğunu algılar. Böylelikle okumaya olan ilginin artırılması amacı ortaya çıkmış olur.

Alper'in gerçek hayattaki arkadaşı Kaan ve ziyaret ettiği ülkelerde edindiği arkadaşlar, bu öykülerin "dostluğun önemi" konusunda hassas olduğunu ortaya koymaktadır. Alper mutlaka gittiği yerlerde güzel dostluklar edinir. Bu onun iyi bir çocuk olması ile ilgilidir. İyi insan, iyi davranışlar ve iyi dostluklar evrensel değerler bakımından çok önemlidir. Gündoğan'ın öykülerinde bu evrensel değerlerin öncelendiğini görmekteyiz.

Sonuç

Henüz dünya literatüründe, tüm teorik alt yapısı, kapsamı ve sınırları ile tartışılan bir edebi alan durumunda olan çocuk edebiyatı alanı, son yıllarda gösterilen ilgi ve teorik altyapı katkıları ile kuramsal açıdan da bir kimliğe kavuşmuş; süregelen tartışmalara rağmen, kendisine edebiyat bilimi açısından bir yer edinmiştir. Bu alana gösterilen ilgi, aslında ortaya konan ürünlerin kıymeti yanında, kuramsal açıdan süregelen tartışmaların da olumlu anlamda önünü açacaktır. Gündoğan ve aynı çizgide eser veren ediplerimizin bir anlamda amatör ruhla verdikleri çaba, böyle düşünüldüğünde daha da önem kazanmaktadır.

Gündoğan'ın Türk medeniyet ve kültür tarihi ile dünya kültür ve medeniyet tarihinin ortak miraslarını uzlaştırma çabası, onun yarattığı karakterlerin kurduğu ortak dünyada vücut bulur. Bu durum, çocuk edebiyatı metinlerinin temel amaçlarından biri olan "dostluk, kardeşlik, ortak yaşam bilinci, demokratik kültür bilinci kazandırma" gibi ilkelere de son derecede katkı sağlayan bir durumdur.

Bütün bunların yanı sıra, Gündoğan'ın bütün eserlerinin baş kahramanı olan Alper, isminin taşıdığı kültürel derinlikle de aslında özel bir bakış açısının temsilcisi konumundadır. Alper, bilinç altına işleyen bir özgüvenle dünyayı dolaşmakta ve dünyanın yedi harikasının kendine özel öykülerinde bu "kendine özgü kimliği" ile varlık göstermektedir. Bu tavrın ortaya koyduğu sonuçlar, okuyucunun yani çocuklarımızın kimlik kazanma aşamasında faydalı bir öğreti olarak değerlendirilmektedir.

Sade, akıcı ve bilinçli bir dil anlayışı ile ele alınan bu eserlerin, temelde Türk edebiyatı, özelde ise çocuk edebiyatı külliyyatımız için önemli katkılar sağlayacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

Yücesoy, Y. (2014). *Kibele'nin Gölgesinde*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Yücesoy, Y. (2012). *Artemis Tapınağı*. İstanbul: BU Yayıncılık.

Yücesoy, Y. (2011). *Babil'in asma bahçeleri*. İstanbul: BU Yayıncılık.

Yücesoy, Y. (2011). *Rodos HEYKELİ*. İstanbul: BU Yayıncılık.

Yücesoy, Y. (2011). *İskenderiye feneri*. İstanbul: BU Yayıncılık.